

Research Paper

An analysis of dimensions of intercultural communication in interaction: Case study of foreign students at Al-Mustafa University in Mashhad

Abolhasan Hoseinzadeh¹

Received: Nov. 20, 2023; Accepted: Mar. 5, 2024

ABSTRACT

The presence of foreign students in Iran is one of the most important platforms where one can understand the depth and dimensions of intercultural communication. Such a communication includes interpersonal, intertextual, intersubjective and interactive ones leading to common understanding and connection between actors from different cultural fields. The purpose of this article is to show the different dimensions of intercultural communication among foreign students at Al-Mustafa University in Mashhad. Here intercultural communication has been examined with an emphasis on socializing and friendship in the interpersonal dimension; on familiarity with language and literature, customs and cultural heritage in the inter-textual dimension; on the perceptions before and after attending the university in the inter-mental dimension; on exchange and economic interaction and in the political dimension, with emphasis on the differences and animosity in the relationships between people with different cultural backgrounds. This research was conducted based on a disproportionate stratified sample consisting of 180 foreign students from India, Pakistan, Afghanistan, Azerbaijan and African countries. The results show that, firstly, there is a meaningful interaction between the four dimensions of intercultural communication; Secondly, the amount of intercultural communication among students is average or below average. Thirdly, acquaintance of students with language, literature, and culture and having a positive perception of each other create common understanding, which in turn strengthens and facilitates their intercultural communication. Fourthly, distrust, stereotyped and ethnocentric thinking, and the lack of a common language hinder the formation of stable and effective intercultural communication.

Keywords: intercultural communication, foreign students, Al-Mustafa University, interaction

1. Assistant Professor, Department of Culture and Media, Shahid Mahallati University of Qom, Iran

✉ hoseinzadeh3000@yahoo.com

INTRODUCTION

Intercultural communication emerges when people with different cultures or subcultures are related to each other (Cohen, 3001, 46), and this phenomenon has the ability to grow and develop more in international universities that have students of different nationalities. Al-Mustafa University has provided this opportunity for Iran as well as for other students of Islamic sciences from different nationalities and cultures to promote, publish and evolve Islamic culture during their studies in a purposeful, interactive and active communication framework. Deeper and wider communication between students will help in accelerating and deepening the goals of this educational and cultural institution and improving the personality of students.

This article seeks to answer the following questions:

1. What is the formulation of dimensions of intercultural communication among foreign students at Al-Mustafa University in Mashhad?
2. Is there any interaction (meaningful relationship) between these dimensions?

PURPOSE

Knowing the dimensions that form the structure and process of intercultural communication in order to find the facilitating factors and effective barriers in the intercultural communication of foreign students seems to be necessary, and it is possible to know the communication factors and obstacles of policymakers and educational managers and take necessary measures to strengthen policies and guidelines.

METHODOLOGY

The current research method is a survey type which relies on the operational definition and experimental measurement of variables, sampling and hypothesis testing and generalization of the results. The quantitative data analysis also uses some software such as SPSS and the Likert for classification and reliability measurement is done by Cronbach's alpha method while hypotheses testing and significance level measurement of variables is done by Pearson's correlation coefficient.

The tool for collecting the necessary information was a questionnaire that used in face-to-face interviews. The questionnaire that was provided to the target community is as follows. To explain the four areas of intercultural communication, 11 questions were asked related to four areas:

Interpersonal communication:

1. Family friendship: How much is your friendship and family association with respective students?

2. Friendship and sincerity: What is your level of sincerity and comfort (to the point of revealing personal secrets or trust) with the concerned students?

3. Disagreement and opacity: What is the extent of your differences, opacity, hostility and annoyance with the relevant students?

Intertextual communication:

1. Customs: How much familiar are you with the customs of the relevant nationality?

2. Texts and literature: How much familiar are you with the texts and literature of the respective nationality?

3. Honors and personalities: How much familiar are you with the honors and personalities of the respective nationality?

4. Native and national language: How much familiar are you with the native language of the respective nation?

Intersubjective communication:

1. Previous impression: What was your impression of the relevant students before entering Al-Mustafa community?

2. Current perception: What is your current perception of the relevant students?

Interactive communication:

3. Economic interaction: How is your cooperation and economic deal with the relevant students?

4. Scientific discussion: What is the level of your scientific discussions with the relevant students?

Reliability and validity of the research tool: The validity of the questionnaire was tested through consulting trustees and experts. In addition, in order to strengthen it, the questionnaire was designed in a semi-open form to eliminate the initial flaws at the beginning, but in the final stage, the questions were given to the target community in the closed format.

The statistical population of the study is foreign students at the Al-Mustafa University i.e. Pakistan (40 people), India (40 people), Afghanistan (40 people), Azerbaijan (30 people) and African nationalities (30 people) who stayed at least one year in Iran.

Sample size: About 180 students from each country, 30-50 people of different genders at Al-Mustafa University were selected.

Data analysis: The closed-ended research questionnaire was set in the form of five levels based on Likert classification (very good: 5 points, good: 4 points, average: 3 points, poor: 2 points and very poor: 1 point). SPSS software was used to analyze the results.

FINDINGS

By analyzing the questionnaire, all questions were examined separately and a matrix was drawn for each one (sub-variable) as described in Appendix No. 2. But for the aggregation and classification of sub-variables (questionnaire questions), the main variables including inter-textual communication, inter-mental communication, interpersonal communication and interactive communication were described as follows:

Analysis of the interaction of the four dimensions of intercultural communication of nationalities:

There is a correlation and interaction between different dimensions, which was investigated by Pearson's correlation test:

First: There is a significant relationship between interpersonal communication and interpersonal communication.

Second: There is a significant relationship between interpersonal communication and interactive communication.

Third: There is a significant relationship between interpersonal communication and intertextual communication.

Fourth: There is a significant relationship between interpersonal communication and interactive communication.

Fifth: There is a significant relationship between inter-subjective communication and inter-textual communication.

Sixth: There is a significant relationship between interactive communication and intertextual communication.

CONCLUSION

Intercultural communication was investigated in four basic areas, including interpersonal communication, intertextual communication, mental communication, and interactive communication, and the findings showed that there is a meaningful interaction and relationship between all aspects. Students from countries that have a lower level of intertextual and intersubjective communication have a lower level of interpersonal and interactive communication, and on the contrary, students who have stronger intertextual and intersubjective communication are more successful in

interpersonal and interactive communication. The highest amount of interpersonal communication belongs to Pakistan followed by African countries, India, Azerbaijan and finally Afghanistan. Pakistan is also the leader in interpersonal communication, followed by India, Azerbaijan, Africa and finally Afghanistan. In interactive communication, Azerbaijan has the best situation, followed by Pakistan and India with a little distance, respectively second and third, and finally Africa and Afghanistan are the next. Indians are better in intertextual communication and Pakistan, Azerbaijan, Africa and Afghanistan are in the next. In total, the highest level of intercultural communication, which is the result of the average of the four main variables, is related to Pakistani students with 55.23%, and Indian students with 53.2% and Azerbaijani students with 52.28% are in the next ranks, and finally Africans are in the fourth rank with 50.66% and Afghan students are in the last category with 36.54% and have the lowest level of intercultural communication.

Considering that Iran has a good educational capacity to attract scientific tourists, this capacity should be placed with a long-term plan to deepen and develop intercultural communication. Educational policies and programs in academic centers, including Al-Mustafa University, which accept foreign students, should be in such a way as to provide a basis for correcting stereotypical and ethnocentric ideas and replace interactionist thinking, and try to be familiar with the languages of other countries. Also, platforms for economic transactions and family communication have been provided to develop their interaction and communication, and helped to develop it by designing programs that lead to more conversations and interaction.

NOVELTY

This research is innovative in three ways: 1- It expresses the relationship between six nationalities simultaneously in the form of a matrix 2- It presents a novel formulation of intercultural communication 3- It examines the interaction of these dimensions with a valid test.

CONFLICT OF INTEREST

The authors declare no conflict of interest.

Iranian Cultural Research

Abstract

BIBLIOGRAPHY

- Aeini, B., Zohouri, M. & Mousavi, M. (2023). Iranians and Privacy Preservation on Social Media: A Systematic Review. *Positif*, 23(10), 88-100.
- Al-Mostafa University (2008). Statute of Al-Mostafa University. Retrieved from <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/135710>
- Altman, I., & Taylor, D. A. (1973). *Social penetration: The development of interpersonal relationships*. Holt, Rinehart & Winston.
- Bashir, H., & Shoaei Shahreza, M.H. (2018). Ertebât-e miyānfarhangi va goft-o-guyē beyn-e adyān [Intercultural communication and interfaith dialogue: A case study of three institutions in England]. *Journal of Religion and Communication*, 53, 193-234.
- Bazrafshan, M., & Bashir, H. (2020). Anxiety/uncertainty management in intercultural communication with Sunnis: a narrative study. *Socio-Cultural Strategy*, 9(3), 35-70.
- Berger, C. R., & Calabrese, R. J. (1975). Some explorations in initial interaction and beyond: Toward a developmental theory of interpersonal communication. *Human Communication Research*, 1(2), 99-112. doi: 10.1111/j.1468-2958.1975.tb00258.x
- Cohen, R. (2000). *Goft-o-gu-ye farhanghā: ertebāthā-ye beynolmellali dar donyā-ye vābaste* [Negotiating across cultures: international Communication in an interdependent world] (M.A. Mohammadi, Trans.). Tehran, Iran: Beh Našr.
- Fakuhi, N., & Rokuei, F. (2008). Barresi-ye āmuzeš va ouqāt va farāghat-e xānevadehā-ye mohājer-e Afghān [Investigating the education and leisure time of marginal Afghan immigrant families with a case study of Tehran Railway Town]. Retrieved from <https://vista.ir>
- Gidenz, A. (1998). *Payāmadhā-ye moderniyat* [The consequences of modernity] (M. Solasi, Trans.). Tehran, Iran: Našr-e Markaz.
- Gudykunst, W. B. (2004). *Pevand-e tafāvothā* [Bridging differences: effective intergroup communication] (A. Karimi, & M. Hashemi, Trans.). Tehran, Iran: Institute of National Studies.
- Gudykunst, W. B. (2017). *Nazariyepardāzi darbāre-ye ertebāt-e miyānfarhangi* [Theorizing about intercultural communication] (H. Bashir et al., Trans.). Tehran, Iran: Imam Sadiq University.
- Guillen, N.V. (2006). Understanding social distance in intercultural communication.
- Hajiani, E., & Akhlaghi, A. (2012). The Quality of Inter-Cultural Relations in Iran. *Cultural Studies & Communication*, 8(28), 67-90.
- Hezarjaribi, J., & Najafi, M.M. (1389). E'temād-e ejtemā'i va towse'e-ye gardešgari [Social trust and tourism development]. *Journal of Regional and Urban Studies*, 2(7), 53-70.

- Little John, S. W. (2005). *Nazariyehā-ye ertebatāt* [Theories of human communication] (M. Noorbakhsh, A. Mirhasani, & A. Ghasemnezhad Jamei, Trans.). Tehran, Iran: Jangal.
- Littlejohn, S. (2002). *Theories of human communication*. Stamford: Clark Baxter.
- Molaei, H. (2018). Investigating the Most Important Factors Affecting the Socio-Cultural Adaptation of International Students in Iran: A Case Study of International Students at the University of Tehran. *Journal of Iranian Cultural Research*, 11(3), 131-159. doi: 10.22631/jicr.2018.1992.2556
- Pasha, G., Atashpoor, S.H., & Misjanatian, S. (2006). *Ravānšenāsi-ye ta'āmolat-e beyn-e fardi* [Psychology of interpersonal interactions]. Ahvaz, Iran: Jondishāoor Press.
- Sarfī, M., Sarfī, T., Aris, S., Zohouri, M., & Aeini, B. (2023). Religion and Migration: An Iranian Survey. *Migration Letters*, 20(S4), 470-480.
- Sarokhani, B. (2001). *Jāmešenāsi-ye ertebatāt* [Sociology of communication]. Tehran, Iran: Ettela'at.
- Shahghasemi, E., & Momeni, A. (2023). Study of intercultural schemata Russian students of Jāme'atol Mustafā of Iranian people. *Cultural Studies & Communication*, 19(71), 77-103. doi: 10.22034/jcsc.2021.538138.2450
- Shaked, S. (2002). *Az Irān-e zartošti tā Eslām* [From Zoroastrian Iran to Islam] (M. Saghebfar, Trans.). Tehran, Iran: Qoqnus.
- Shalchian, T. (2004). The role of tourism in the bilateral relation between Islam and Christianity. *Tourism Management Studies*, 1(3), 17-37.
- Stryker, S., Aronson, E., & Garner, L. (1997). *Mabāni-ye ravānšenāsi-ye ejtemā'i* [Handbook of social psychology] (J. Zohurian, Trans.). Tehran, Iran: Mashhad, Iran: Islamic Research Foundation of Āstāne Quds Razavi.
- Taherpoor, F., Zamani, R., & Mohseni, N. (2005). *Motāle'e-ye moqāyese'i pāyehā-ye fardi, šenāxti va angizeši pišdāvāri nesbat be mohājerān-e Afqan* [A comparative analysis of individual, cognitive and motivational bases of prejudice towards Afghan immigrants]. *Psychological Studies*, 38&4, 9-29.
- West, R., & Turner, L. H. (2010). *Introducing communication theory: analysis and application*. New York: McGraw-Hill.

مقاله پژوهشی

تحلیل برهمکنش ابعاد ارتباطات میان فرهنگی: مورد مطالعه، دانشجویان خارجی دانشگاه المصطفی واحد مشهد

ابوالحسن حسین زاده^۱

دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۲۹؛ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۱۵

چکیده

حضور دانشجویان خارجی در ایران یکی از مهمترین بستریهایی است که می‌توان در آن به عمق و ابعاد ارتباطات میان فرهنگی پی برد. ارتباط میان فرهنگی شامل ارتباطات میان شخصی، میان متنی، میان ذهنی و تعاملی است که به درک مشترک و پیوند میان کنشگران از حوزه‌های مختلف فرهنگی منجر می‌شود. هدف مقاله حاضر نشان دادن برهمکنش ابعاد مختلف ارتباط میان فرهنگی دانشجویان خارجی شاغل به تحصیل در دانشگاه المصطفی شعبه خراسان رضوی است. ارتباطات میان فرهنگی در بعد میان شخصی با تأکید بر معاشرت و دوستی، در بعد میان متنی با تأکید بر آشنائی با زبان و ادبیات، آداب و رسوم و مفاخر فرهنگی، در بعد میان ذهنی با تأکید بر تصورات قبل و بعد از حضور در دانشگاه، در بعد تعاملی بر مبادله و تعامل اقتصادی، و در بعد سیاسی، با تأکید بر اختلاف و کدورت در روابط میان اشخاص از حوزه‌های فرهنگی مختلف مورد بررسی قرار گرفته است. مطالعه حاضر به صورت پیمایشی بر روی یک نمونه طبقه‌ای نامتناسب متشکل از ۱۸۰ نفر از دانشجویان خارجی کشورهای هندوستان، پاکستان، افغانستان، آذربایجان و افریقا که در دانشگاه المصطفی واحد مشهد شاغل به تحصیل هستند انجام گرفته است. نتایج نشان می‌دهد میان ابعاد چهارگانه ارتباط میان فرهنگی مذکور برهمکنش معناداری وجود دارد. همچنین، میزان ارتباطات میان فرهنگی دانشجویان در حد متوسط و یا کمتر از حد متوسط است. آشنائی دانشجویان با زبان و ادبیات و فرهنگ و داشتن تصور مثبت از یکدیگر باعث ایجاد درک و فهم مشترک شده که خود باعث تقویت و تسهیل ارتباط میان فرهنگی آنهاست. و در نهایت، عدم اعتماد، تفکر قالبی و قوم مداری، و فقدان زبان مشترک مانع شکل گیری ارتباطات پایدار و مؤثر میان فرهنگی دانشجویان است.

کلیدواژه‌ها: ارتباطات میان فرهنگی، دانشجویان خارجی، دانشگاه المصطفی، ارتباطات تعاملی

۱. مقدمه و بیان مسئله

ارتباطات میان فرهنگی زمانی ظهور می‌کند که مردمانی با فرهنگ‌ها یا خرده‌فرهنگ‌های متفاوت با هم مرتبط باشند (کوهن، ۱۳۷۹، ۴۶). این پدیده در جوامعی که دارای بستری فرهنگی و متعامل با دیگر فرهنگ‌ها هستند بیشتر محسوس است و قابلیت رشد و توسعه بیشتری دارد. در واقع بسط و تراکم ارتباطات (میان فرهنگی) موجبات بسط و تعالی فرهنگ را فراهم می‌آورد (ساروخانی، ۱۳۸۰، ۲۱).

ایران با پیشینه فرهنگی غنی در چهارراه ارتباطی تمدنی و فرهنگی دنیا در طول تاریخ بوده و هست. ارتباط فرهنگ ایرانی با فرهنگ‌های اسلامی -عربی، غربی، هندوچین، یونانی، روم، اسلاو و... در طول تاریخ باعث پیدایش جریان‌های عمده و تأثیرگذاری در منطقه و جهان شده است. فرهنگ ایرانی با جذب فعالانه و هوشمندانه فرهنگ اسلامی در خود، آن را به عنوان بخشی کانونی و جدایی‌ناپذیر از لایه‌های فرهنگی خود قرار داده است. با پیروزی انقلاب اسلامی ایران در بهمن ۱۳۵۷ و راهبرد جهان‌گرایی اسلامی در اندیشه سیاسی و فرهنگی بنیانگذار انقلاب و توجه محوری به توسعه آرمان‌های فرهنگی اسلام، اقدام به نهادسازی به‌ویژه در بعد آموزشی و تبلیغی صورت گرفت و از جریان آموزش بین‌المللی که زمینه‌ای مناسب جهت تعمیق و توسعه تعاملات و ارتباطات بین فرهنگی اند بهره گرفت. از جمله نهادهای تأسیس شده در بعد آموزشی و فرهنگی تأسیس جامعة المصطفی العالمیه با هدف جذب، تربیت و آموزش فرهنگی بین‌المللی دانشجویان علوم دینی از سراسر دنیا جهت ترویج و گسترش نشر فرهنگ اسلامی در گستره جهانی است (اساسنامه جامعة المصطفی العالمیه، ۱۳۸۷).

دانشگاه المصطفی در ایران این فرصت را برای ایران و نیز برای سایر دانشجویان علوم اسلامی از ملیت‌ها و فرهنگ‌های گوناگون فراهم نموده تا در مدت تحصیل در یک چارچوب ارتباطی هدفمند، تعاملی و فعال به ترویج و نشر و تکامل فرهنگ اسلامی پردازند هر چه این ارتباط میان دانشجویان عمیق‌تر و وسیع‌تر باشد، در تسریع و تعمیق اهداف وجودی این مؤسسه آموزشی و فرهنگی و اعتلای شخصیت دانشجویان کمک شایانی خواهد نمود. بنابراین، شناخت ابعادی که ساختار و فرایند ارتباط میان فرهنگی را

فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران

۱۳۰

دوره ۱۷، شماره ۱

بهار ۱۴۰۳

پیاپی ۶۵

صورت‌بندی می‌نماید، جهت یافتن عوامل تسهیل‌کننده و موانع مؤثر در ارتباطات میان‌فرهنگی دانشجویان خارجی امری ضروری و لازم به نظر می‌رسد و باروشن نمودن آن می‌توان عوامل و موانع ارتباطی سیاست‌گذاران و مدیران فرهنگی آموزشی را شناخت و در جهت غنی‌سازی سیاست‌ها و خط‌مشی‌ها اقدام‌های لازم را محقق نمود.

این مقاله به دنبال پاسخ به این سؤالات است: (۱) صورت‌بندی ابعاد ارتباطات میان‌فرهنگی دانشجویان خارجی شاغل به تحصیل دانشگاه المصطفی واحد مشهد چگونه است؟ (۲) آیا میان این ابعاد ارتباط معناداری وجود دارد؟

۲. پیشینه تحقیق

تحقیقات انجام‌شده در مورد ارتباطات میان‌فرهنگی میان دانشجویان علوم دینی از ملیت‌های مختلف در دانشگاه المصطفی در منابع فارسی محدود است. با این حال مرور برخی تجربیات نزدیک به موضوع این پژوهش به منظور دستیابی به افق‌های دید وسیع‌تر لازم و ضروری است.

حمیده مولایی (۱۳۹۷) در مقاله «عوامل مؤثر بر انطباق میان‌فرهنگی دانشجویان خارجی در ایران» به بررسی دانشجویان بین‌الملل دانشگاه تهران پرداخته است ولی به ابعاد ارتباط میان‌فرهنگی میان دانشجویان خارجی با یکدیگر اشاره ننموده است. (مولایی، ۱۳۹۷، ۱۵۹-۱۳۱).

ابراهیم حاجیانی و آریتا اخلاقی (۱۳۹۱) در مقاله «کیفیت روابط میان‌فرهنگی در جامعه ایران و عوامل مؤثر بر آن» به مهمترین روش‌های سنجش روابط میان‌فرهنگی اشاره نموده و ادعا دارد دو متغیر مهم برجستگی هویت و اجرای برنامه‌های توسعه، عوامل مؤثر بر بروز اختلافات میان‌فرهنگی در ایران است. برای بررسی عینی‌تر، این چارچوب در چند منطقه تماس‌های بین‌فرهنگی در ایران مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد حتی متغیرهایی مثل هویت و توسعه نیز توان پاسخگویی به علل و زمینه‌های بروز اختلافات میان‌فرهنگی در ایران به‌عنوان مهم‌ترین دغدغه مطروحه در این مقاله را ندارند. (حاجیانی و اخلاقی، ۱۳۹۱، ۶۷-۹۰).

احسان شاه قاسمی و علی مؤمنی (۱۴۰۲) در مقاله «مطالعه انگاره‌های بین‌فرهنگی دانشجویان روسی جامعة المصطفی العالمیة از مردم ایران» نشان می‌دهد تصور میان‌فرهنگی قبل از ورود، مثبت و خطی بوده و بعد از ورود دستخوش تغییراتی شده است و انگاره‌های مخالفی شکل گرفته است (شاه قاسمی، ۱۴۰۰، ۲۳-۴۹).

شالچیان، طاهره (۱۳۸۲) در مقاله آثار میان‌فرهنگی و نقش گردشگری در ایجاد وفاق بین ادیان اسلام و مسیحیت به پیامدها و آثار مترتب بر گردشگری میان ملل مسلمان و مسیحی می‌پردازد و تأثیر آن بر وفاق میان پیروان این ادیان را تحلیل می‌کند. (شالچیان، ۱۳۸۲، ۳۷-۱۷). شائول شاکد (۱۳۸۱) در کتاب از ایران زرتشتی تا اسلام؛ مطالعاتی درباره تاریخ دین و تماس‌های میان‌فرهنگی کوشش کرده تا با تحلیل دانش و آگاهی‌های ساسانیان به برخی پرسش‌های مربوط به کیش زردشت در زمان ساسانیان پاسخ گوید و درباره انتقال برخی مضامین و اندیشه‌های ایرانی به تفکر اسلامی گفت‌وگو کند (شاکد، ۱۳۸۱، ۵-۱۵).

طاهرپور و همکارانش (۱۳۸۴) در پژوهش خود با عنوان «مطالعه مقایسه‌ای پایه‌های فردی، شناختی و انگیزشی» با پیش‌داوری نسبت به مهاجرین افغان بر روی گروه نمونه متشکل از ۲۰۰ آزمودنی از دو گروه هم‌اندازه کارمندان و دانشجویان نشان داده‌اند که نیمی از کارمندان با مهاجران افغانستانی تماس داشته‌اند. یافته‌ها نشان داد گروه کارمندان در تماس با مهاجرین افغانستانی، در مقایسه با دیگر گروه کارمندان، پیش‌داوری کم‌تری داشته‌اند (طاهرپور و دیگران، ۱۳۸۴).

فکوهی و رکوعی (۱۳۸۷) در تحقیقی با عنوان «بررسی وضعیت زندگی خانوادگی افغان‌های حاشیه‌نشین شهر تهران از منظر انسان‌شناسی» نشان داده‌اند که خانواده‌های افغانی شهرک راه‌آهن رابطه خوبی با همسایگان ایرانی خود دارند؛ به طوری که وقتی از زنان خانواده‌ها درباره بهترین دوست‌شان سؤال می‌شود، معمولاً یکی از خانم‌های ایرانی همسایه نام می‌برند و از گذراندن وقت زیادی در روز با ایشان صحبت می‌کنند (فکوهی و رکوعی، ۱۳۸۷).

با توجه به اینکه پژوهش‌های انجام‌شده محدود به زوایای خاص از ارتباط دو ملیت با یکدیگر است و از طرفی به ارائه صورت‌بندی از ابعاد ارتباط میان‌فرهنگی میان ملیت‌های مختلف نپرداخته است و به بالتبع برهمکنش و ارتباط معنادار ابعاد ارتباط با یکدیگر نیز

متعین نشده است، لذا این پژوهش از سه جهت دارای نوآوری است: (۱) ارتباط میان شش ملیت را همزمان با یکدیگر در قالب ماتریس بیان می‌کند؛ (۲) یک صورت‌بندی بدیع از ارتباط میان‌فرهنگی ارائه می‌دهد؛ (۳) برهمکنش این ابعاد را با آزمون معتبر بررسی می‌کند.

۳. چارچوب نظری

ارتباطات میان‌فرهنگی به طور عمده بر تعامل چهره‌به‌چهره و شخص‌به‌شخص در بین افرادی که به چارچوب‌های فرهنگی متفاوتی تعلق دارند اطلاق می‌شود (گیلن^۱، ۲۰۰۶، ۵). به عبارتی دیگر تعاملات بین اعضای از فرهنگ‌های متفاوت را ارتباطات میان‌فرهنگی گویند (لیتل جان، ۲۰۰۲، ۷). اگرچه در عصر انقلاب شبکه‌های اجتماعی و بسترهای آنلاین هستیم و بخش بزرگی از ارتباطات افراد به فضای مجازی منتقل شده است (آیینی و همکاران، ۲۰۲۳)، اما ارتباطات میان‌فرهنگی چهره‌به‌چهره هنوز در قالب سفرهای دانشجویی و غیره از اهمیت و اثر بالایی برخوردار است.

در واقع ارتباطات میان‌فرهنگی وقتی است که افراد از فرهنگ‌های مختلف با یکدیگر تعامل و گفت‌وگو می‌کنند. همچنین، ارتباطات میان‌فرهنگی را ارتباطات میان‌ارتباط‌گر و ارتباط‌گیر دارای دو فرهنگ متفاوت می‌دانند و در این نوع از ارتباطات، دیگری در قالب‌های متفاوت مانند: دین، نژاد، قومیت و ملیت وجود دارد (بشیر و شعاعی، ۱۳۹۷، ۱۹۵). بنابراین، در ارتباطات میان‌فرهنگی به دلیل تکرر آن نوعی عدم قطعیت جریان دارد (بشیر، ۱۳۹۹، ۷۰-۳۵). ارتباطات میان‌فرهنگی در واقع ناظر به ارتباط هدفمند، مستمر و منظم میان افراد با فرهنگ‌های مختلف است که در این پژوهش ملیت‌های مختلف محور اختلاف و تمایز قرار گرفته است. نظریه‌های متعددی در خصوص تبیین ارتباطات میان‌فرهنگی ارائه شده است که می‌تواند پاسخگوی سؤال تحقیق باشد:

۳-۱. نظریه تعامل نمادین

نظریه «تعامل نمادین» توسط جرج هربرت مید^۲ (۱۸۸۰) از تعامل‌گرایان نمادین ارائه شده

1. Guillen
2. George Herbert Mead

است. از نظر او، جامعه شبکه‌ای از ارتباطات است. به عبارتی دیگر، جامعه یعنی ارتباط متقابل. انسان‌ها با عطف توجه به یکدیگر و برحسب نمادهایی که بر حسب کنش متقابل بینشان ایجاد شده است با یکدیگر برخورد دارند و کنش متقابل از طریق این نمادها شکل می‌گیرد. برابر دیدگاه نظریه تعامل‌گرایی نمادی، واقعیت اجتماعی واقعیتی است که در جریان کنش متقابل اجتماعی، انتقال می‌یابد. بر اساس این نظریه می‌توان بیان کرد که زبان نقش اصلی را در برقراری ارتباط بین افراد دارد. زبان مشترک منجر به درک مشترک از معانی و افزایش شناخت و ارتباط می‌شود و نبود زبان مشترک و معناها و مفهومی‌های مشترک منجر به اختلال در روابط افراد و عدم شکل‌گیری روابط مستمر می‌شود. (استرایکر، ارونسون، و گاردنر^۱، ۱۳۷۶، ۴۷). این نظریه مبین ارتباطات میان‌متنی است که هرچه آشنایی با زبان و ادبیات بیشتر باشد این نوع ارتباطات افزایش می‌یابد.

۲-۳. نظریه نفوذ اجتماعی

نظریه «نفوذ اجتماعی»^۲ توسط آلمن و تیلور^۳ برای درک نزدیکی رابطه بین دو نفر مطرح شده است. آن‌ها اعتقاد دارند که روابط شامل سطوح مختلف از صمیمیت در تعامل و درجه‌ای از نفوذ اجتماعی است (آلمن و تیلور، ۱۹۷۳، ۳). این نظریه بر اصولی مبتنی است: (۱) روابط از شکل غیرصمیمی و سطحی به شکل صمیمی و عمیق پیش می‌روند؛ (۲) پیشرفت روابط منظم و قابل پیش‌بینی است و شامل کاهش نفوذ و نیز زوال و قطع رابطه می‌شود؛ (۳) خودافشایی^۴ در محوریت پیشرفت روابط است و زمینه تبدیل روابط سطحی به عمیق را فراهم می‌کند هرچند می‌تواند فرد را آسیب‌پذیر سازد (وست و ترنر^۵، ۲۰۱۰، ۱۶۹).

خودافشایی که بستر روابط صمیمانه است فرایند نفوذ اجتماعی را بعد از مراحل آشناسازی، تبادل عاطفی، مقدماتی و تکمیلی، به مرحله تبادل پایدار می‌رساند. نفوذ اجتماعی در این مرحله شامل ابعاد ذهنی و احساسی و کلامی و غیرکلامی (فیزیکی) می‌شود (آلمن و تیلور، ۱۹۷۳،

1. Stryker, Aronson, & Garner
2. Social penetration Theory
3. Altman & Taylor
4. self-disclosure
5. West & Turner

۵۰). هرچه افراد باهم بیشتر آشنا شوند خودافشایی‌شان بیشتر می‌شود و خصوصیات خود را برای دیگران افشا می‌کنند. در ارتباطات مفاهیم و تفکرات معانی پیام‌ها به صورتی متقابل میان افراد منتقل می‌شود و دایره وسیعی از تجارب را پیش روی افراد قرار داده (پاشا و آتش‌پور، ۱۳۸۵، ۱۶۶) و طرفین کم‌وبیش احساس اندیشه و عمل یکسانی دارند و افشاگری توسط افراد به طور فزاینده محقق می‌شود و به نحوی که توانایی افشای خود برای سازگاری بهنجار و صمیمیت در ارتباطات امری لازم می‌گردد (همان، ۶۷). این نظریه مبین ارتباطات میان‌شخصی بین افراد است که با افزایش خوافشایی این نوع ارتباطات افزایش می‌یابد.

۳-۳. نظریه کاستن عدم اطمینان

نظریه «کاستن عدم اطمینان» در سال ۱۹۷۵ به وسیله برگر مطرح شد (برگر و کالابرس^۱، ۱۹۷۵). این نظریه معتقد است هنگام ملاقات دو غریبه اول ملاحظه آنان کاستن عدم اطمینان یا افزایش قابلیت پیش‌بینی است که عدم اطمینان از یک الگوی سه مرحله‌ای (مرحله ورود، شخصی و خروج) تبعیت می‌کند.

در مرحله ورود اطلاعات درباره جنس، سن، وضعیت اقتصادی یا اجتماعی و دیگر اطلاعات دموگرافیک دیگری به دست آورده می‌شود. بیشتر روابط در چارچوب قوانین و هنجارهای ورود است. در مرحله شخصی، افراد در نگرش‌ها عقاید ارزش‌ها و دیگر اطلاعات شخصی یکدیگر سهم می‌شوند و از چارچوب محدود قوانین خارج شده و روابط آزادانه‌تری با هم دارند. در مرحله خروج، طرفین برای تداوم و رشد روابط آینده و شیوه‌های آن، بحث و گفت‌وگو می‌کنند. این نظریه در تلاش است تا عدم اطمینان طرفین را کاهش دهد (وست و ترنر، ۲۰۱۰، ۱۵۰). با کاهش احساس عدم اطمینان، ایجاد احساس آرامش محقق می‌شود و زمینه تعامل طرفین افزایش می‌یابد (گودیکانست^۲، ۱۳۸۳، ۳۴).

اعتماد‌گیدنز اعتماد را مبنای اطمینان و تعاملات می‌داند (گیدنز، ۱۳۷۷، ۳۷). یکی از جنبه‌های مهم روابط انسانی است و زمینه‌ساز مشارکت و همکاری است. اهمیت اعتماد در روابط و پیوندهای اجتماعی به‌گونه‌ای است که می‌توان آن را عنصر اساسی زندگی

1. Berger & Calabrese
2. Gudykunst

اجتماعی تلقی نمود که زمینه همکاری و تعامل را در ابعاد مختلف جامعه گسترش می‌دهد. در مقابل، کاهش اعتماد اجتماعی در جامعه موجب می‌شود که افراد احساس ناامنی کرده و به دلیل ترس و نگرانی‌ها، از همکاری و تعامل در ابعاد مختلف جامعه کناره‌گیری کنند که در چنین حالتی روابط اجتماعی کاهش خواهد یافت (هزارجریبی و نجفی، ۱۳۸۹، ۶۸). این نظریه نیز حاکی از این معناست که با تداوم رابطه و کسب شناخت بیشتر، از نااطمینانی کاهش پیدا کرده و تدریجاً روابط اعتمادی جایگزین آن می‌شود و زمینه برای برقراری روابط متنوع‌تر و پایدارتر فراهم می‌شود.

۳-۴. نظریه تفکر گروهی

نظریه «تفکر گروهی» که توسط جنیس ایروینگ^۱ مطرح شد، مبتنی بر ارتباطات گروه‌های کوچک است و دارای سه پیش‌فرض است: (۱) انسجام بالای گروه؛ (۲) هماهنگی گروه در حل مشکلات؛ (۳) پیچیدگی گروه‌ها و تصمیم‌سازی‌ها در برخی اوقات. تفکر گروهی از پذیرش فکر گروه‌های دیگر خودداری می‌کند و در حل مشکلات خود شتاب‌زده و بی‌حساب عمل می‌نمایند (ترنر و وست، ۲۰۱۰، ۲۴۲).

مبالغه در برآورد توانایی گروه، تفکر با ذهن بسته و عدم تمایل با غیرگروه، خودبرتری، خودسانسوری، شکل‌گیری تفکرات قالبی و برداشت‌های منفی نسبت به گروه مقابل از موانع ارتباط میان فرهنگی است. تصاویر ذهنی از مقولات اجتماعی به طور عام را تصورات قالبی می‌گویند. مایلز هیوستون و هووارد جیلز^۲ الگویی مبتنی بر تصورات قالبی برای تبیین اختلال در ارتباط بین گروهی ارائه کرده‌اند. آن‌ها اختلال ارتباطی را نوعی احساس نارضایت‌بخشی می‌دانند که مانع از شکل‌گیری ارتباط است و زمینه‌ای است که در ارتباط با غریبه‌ها شکل می‌گیرد. زمینه یا بافت همان رابطه تاریخی و درحال تحول میان گروه‌های اجتماعی است و همچنین تلاش‌های پیشین اعضای گروه‌های مختلف به منظور سازگاری متقابل اجتماعی و زبانی انجام داده‌اند. سازگاری به معنای گرایش به تطابق رفتارمان با رفتار دیگران است. ما ممکن است جذب دیگران شویم یا از دیگران دور شویم. البته به

1. Janis Irving

2. Miles Ronald Cole Hewstone

گروه‌های غیر خودی که از نظر زبانی نزدیک هستند واکنش مطلوب داده می‌شود (گودیکانست، ۱۳۸۳، ۱۱۷).

قوم‌مداری و تفکرات قالبی از مهمترین چالش‌های رابطه‌ای و عوامل بازدارنده ارتباط میان فرهنگی محسوب می‌شود. تفاوت قوم‌مداری با تفکرات قالبی در نحوه تأثیر آن است؛ به نحوی که قوم‌مداری به شکل غیر مستقیم اثری بازدارنده دارد ولی تفکرات قالبی در همان بدو کار تعاملاتی ضعیف، ناپایدار و عمدتاً یک‌سویه در بین فرستنده و گیرنده ارتباط برقرار شده و اثری مستقیم بر کاهش ارتباطات دارد.

معنای بنیادی نظریه تفکر گروهی این است که تفکرات قوم‌مدارانه و قالبی مانع از روابط پایدار اجتماعی و ارتباطات میان فرهنگی می‌شود و بالعکس با شکل‌گیری و تداوم روابط میان افراد از حوزه‌های مختلف، تدریجاً قوم‌مداری و تفکرات قالبی به حاشیه می‌رود.

برحسب نظریات چهارگانه روشن است که داشتن زبان مشترک باعث بهبود روابط میان‌متنی و فقدان مفاهیم مشترک مانع تحقق روابط در نظریه تعامل نمادین است. در نظریه نفوذ اجتماعی آشنایی طرفین با یکدیگر و استمرار آن با تبادل عاطفی و اندیشه‌ای منجر به تبادل پایدار و درنهایت خودافشایی شده و زمینه تقویت روابط میان‌شخصی را فراهم می‌نماید. برقراری اعتماد اجتماعی در فرایند روابط باعث تقویت روابط و عدم اعتماد و اطمینان طرفین به یکدیگر مانع اصلی شکل‌گیری روابط اجتماعی در نظریه کاستن عدم اطمینان است. در نظریه تفکر گروهی نیز توجه غالب به اثر بازدارنده قوم‌مداری و تفکرات قالبی در ارتباطات میان فرهنگی است و بالعکس.

با عنایت به نظریات چهارگانه که هر یک ناظر به تبیین عوامل یا موانع ارتباطات میان فرهنگی می‌باشد می‌توان با توجه به مفاهیم اصلی نظریه‌ها متغیرهای اصلی این تحقیق را در چهار بعد اصلی بیان نمود:

۱) ارتباطات میان‌ذهنی. از مجموع میانگین میزان تصور قبل از ورود دانشجویان به جامعه‌المصطفی به یکدیگر و تصور فعلی (بعد از ورود به جامعه‌المصطفی) به دست می‌آید. این مفهوم نقش بی‌بدیلی در شکل‌گیری سایر ارتباطات و متغیرهای سه‌گانه دیگر خواهد داشت و می‌تواند به‌عنوان عامل انگیزشی محرک و ترغیب‌کننده و یا بازدارنده نقش مهمی ایفا نماید.

۲) ارتباطات میان‌متنی. از مجموع میانگین میزان آشنایی دانشجویان با آداب و رسوم، شخصیت‌ها و مفاخر فرهنگی و ملی، متون و ادبیات و زبان ملی فرهنگ‌های دیگر ملیت‌ها به دست می‌آید و این نوع ارتباطات در واقع دروازه شناخت فرهنگ دیگر برای ورود به عرصه ارتباطات میان‌فرهنگی است.

۳) ارتباطات میان‌شخصی. از مجموع میانگین میزان دوستی و معاشرت خانوادگی، دوستی و صمیمیت و اعتماد و خودافشایی، کدورت و اختلاف و خصومت به دست می‌آید که در واقع ناطر به موانع مختل‌کننده ارتباط و عوامل تسهیل‌کننده ارتباطات میان‌فرهنگی است.

۴) ارتباطات تعاملی. از مجموع میانگین میزان تعامل اقتصادی و گفت‌وگو و مباحثه علمی به دست می‌آید. اهمیت بعد اقتصاد در زندگی دانشجویی و رویکردهای ارتباطی در آن بعدی فرهنگی به این جنبه جدایی‌ناپذیر از حیات آدمی داده است و از آنجا که گفت‌وگوی علمی میان دانشجویان مهمترین وجه زندگی علمی آنان است، بهترین بستر نمایش و شکل‌گیری ارتباطات فرهنگی دانشجویان با یکدیگر می‌تواند باشد و به عنوان ویرترین این نوع ارتباطات مورد توجه جدی قرار گیرد.

جدول ۱. مدل نظری ابعاد ارتباط میان‌فرهنگی

جهت تأثیر	ملاحظات نظری	گزاره‌های ارتباطی (متغیرهای فرعی)	ابعاد ارتباط میان‌فرهنگی (متغیرهای اصلی)
مستقیم	نظریه نفوذ اجتماعی و خودافشایی	معاشرت خانوادگی	ارتباط میان‌شخصی
مستقیم		محبت و صمیمیت	
معکوس	نظریه گروهی و تفکرات قالبی	خصومت و دلخوری	
مستقیم	نظریه کاستن عدم اطمینان و نظریه تصور قالبی	تصور قبل آشنایی	ارتباط میان‌ذهنی
مستقیم		تصور بعد آشنایی	
مستقیم	نظریه تعامل نمادین	آشنایی با زبان ملی	ارتباط میان‌متنی
مستقیم		آشنایی با فرهنگ و ادبیات	
مستقیم		آشنایی با مفاخر و شخصیت‌ها	
مستقیم		آشنایی با آداب و رسوم	
مستقیم	همه نظریات بالا موثرند	تعامل اقتصادی	ارتباط تعاملی
مستقیم		گفت‌وگوی علمی	

۴. روش تحقیق

روش تحقیق حاضر از نوع پیمایشی است و روش پیمایشی بر تعریف عملیاتی و سنجش تجربی متغیرها، نمونه‌گیری و آزمون فرضیه و تعمیم نتیجه متکی است. برای تحلیل داده‌های کمی نیز از برخی نرم‌افزارهای تحلیل کمی مثل SPSS و از روش طبقه‌بندی لیکرت و سنجش پایایی از شیوه آلفای کرونباخ و آزمون فرضیه‌ها و سنجش سطح معناداری متغیرها با روش ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است.

ابزار جمع‌آوری اطلاعات لازم، پرسشنامه بوده که از طریق مصاحبه حضوری انجام شده است. برای تبیین حوزه‌های چهارگانه ارتباطات میان‌فرهنگی ۱۱ سؤال در ذیل این چهار حوزه مطرح شد:^۱

الف) ارتباطات میان‌شخصی:

۱) معاشرت و دوستی خانوادگی: میزان دوستی و معاشرت خانوادگی شما با دانشجویان مربوطه چقدر است؟

۲) دوستی و صمیمیت: میزان صمیمیت و راحت بودن شما تا حد افشای اسرار شخصی (اعتماد) با دانشجویان مربوطه چقدر است؟

۳) اختلاف و کدورت: میزان اختلاف کدورت و خصومت و دلخوری شما با دانشجویان مربوطه تا چه حد است؟

ب) ارتباطات میان‌متنی:

۴) آداب و رسوم: میزان آشنایی شما با آداب و رسوم ملیت مربوطه تا چه حد است؟

۵) متون و ادبیات: میزان آشنایی شما با متون و ادبیات ملیت مربوطه تا چه حد است؟

۶) مفاخر و شخصیت‌ها: میزان آشنایی شما با مفاخر و شخصیت‌های ملیت مربوطه

تا چه حد است؟

۷) زبان بومی و ملی: میزان آشنایی شما با زبان بومی ملت مربوطه تا چه حد است؟

۱. این سؤالات پس از مطالعه نظریات مختلف و به موزات آن گفت‌وگو با تنی چند از پژوهشگران ارتباطات میان‌فرهنگی توسط مؤلف، روایی‌سنجی شد و در نهایت انتخاب شد.

ج) ارتباطات میان‌ذهنی:

- ۸) تصور قبلی: تصور شما نسبت به دانشجویان مربوطه قبل از ورود به جامعه المصطفی چگونه بوده است؟
- ۹) تصور فعلی: تصور شما در حال حاضر نسبت به دانشجویان مربوطه چگونه است؟
- د) ارتباطات تعاملی:
- ۱۰) تعامل اقتصادی: میزان همکاری و معامله اقتصادی شما با دانشجویان مربوطه چگونه است؟
- ۱۱) مباحثه علمی: میزان مباحثه و گفت‌وگوی علمی شما با دانشجویان مربوطه چگونه است؟
- اعتبار پرسشنامه از طریق مشورت با متولیان امر و کارشناسان متخصص تنظیم شده است. به‌علاوه، به‌منظور تقویت آن این پرسشنامه به‌صورت نیمه‌باز طراحی شد تا ایرادات اولیه در بدو امر برطرف شود اما در مرحله نهایی سؤالات به صورت بسته در اختیار جامعه هدف قرار گرفت.

جدول ۲. بررسی قابلیت اعتماد متغیرهای تحقیق (هندی‌ها)

متغیر	تعداد سؤالات	مقدار آلفای کرانباخ
ارتباطات میان‌شخصی هندی‌ها	۱۸	۰٫۸۷۵
ارتباطات میان‌ذهنی هندی‌ها	۱۲	۰٫۹۱۵
ارتباطات تعاملی هندی‌ها	۱۲	۰٫۸۸۶
ارتباطات میان‌متنی هندی‌ها	۲۴	۰٫۸۸۴

جدول ۳. بررسی قابلیت اعتماد متغیرهای تحقیق (پاکستانی‌ها)

متغیر	تعداد سؤالات	مقدار آلفای کرانباخ
ارتباطات میان‌شخصی پاکستانی‌ها	۱۸	۰٫۹۰۶
ارتباطات میان‌ذهنی پاکستانی‌ها	۱۲	۰٫۸۰۰
ارتباطات تعاملی پاکستانی‌ها	۱۲	۰٫۸۲۸
ارتباطات میان‌متنی پاکستانی‌ها	۲۴	۰٫۸۲۷

جدول ۴. بررسی قابلیت اعتماد متغیرهای تحقیق (افغان‌ها)

متغیر	تعداد سؤالات	مقدار آلفای کرانباخ
ارتباطات میان‌شخصی افغان‌ها	۱۸	۰٫۸۳۶
ارتباطات میان‌ذهنی افغان‌ها	۱۲	۰٫۸۴۶
ارتباطات تعاملی افغان‌ها	۱۲	۰٫۷۶۰
ارتباطات میان‌متنی افغان‌ها	۲۴	۰٫۸۹۳

جدول ۵. بررسی قابلیت اعتماد متغیرهای تحقیق (آذربایجانی‌ها)

متغیر	تعداد سؤالات	مقدار آلفای کرانباخ
ارتباطات میان‌شخصی آذربایجانی‌ها	۱۸	۰٫۸۰۶
ارتباطات میان‌ذهنی آذربایجانی‌ها	۱۲	۰٫۷۵۰
ارتباطات تعاملی آذربایجانی‌ها	۱۲	۰٫۸۲۰
ارتباطات میان‌متنی آذربایجانی‌ها	۲۴	۰٫۸۸۰

جدول ۶. بررسی قابلیت اعتماد متغیرهای تحقیق (آفریقایی‌ها)

متغیر	تعداد سؤالات	مقدار آلفای کرانباخ
ارتباطات میان‌شخصی آفریقایی‌ها	۱۸	۰٫۷۷۵
ارتباطات میان‌ذهنی آفریقایی‌ها	۱۲	۰٫۸۲۵
ارتباطات تعاملی آفریقایی‌ها	۱۲	۰٫۸۸۷
ارتباطات میان‌متنی آفریقایی‌ها	۲۴	۰٫۹۲۵

در رابطه با کلیه متغیرهای تحقیق (ارتباطات میان‌شخصی، ارتباطات تعاملی، ارتباطات میان‌متنی و ارتباطات میان‌ذهنی به تفکیک ملیت) با توجه به اینکه مقدار آلفای کرانباخ بالاتر از ۰/۷ است، پایایی یا قابلیت اعتماد ابزار تحقیق تأیید می‌شود. به عبارتی می‌توان گفت که سؤالاتی که برای سنجش هر متغیر به کار رفته است از همبستگی درونی بالایی برخوردار بوده و مناسب سنجش آن متغیر است.

جامعه آماری تحقیق دانشجویان خارجی جامعه‌المصطفی شامل: کشورهای پاکستان (۴۰ نفر)، هندوستان (۴۰ نفر)، افغانستان (۴۰ نفر)، آذربایجان (۳۰ نفر) و از ملیت‌های افریقا (۳۰ نفر) است که سابقه حضور بیش از یک سال در ایران را دارند.

حجم نمونه: حدود ۱۸۰ دانشجوی^۱ از هرکشور ۳۰-۵۰ نفر از جنسیت‌های مختلف بر اساس دانشجویان دانشگاه مورد نظر می‌باشد (جدول شماره ۷).

روش تحلیل داده‌ها: پرسشنامه تحقیق از نوع بسته و در قالب پنج سطح مبتنی بر طبقه‌بندی لیکرت (خیلی خوب (۵ امتیاز)، خوب (۴ امتیاز)، متوسط (۳ امتیاز)، ضعیف (۲ امتیاز) و خیلی ضعیف (۱ امتیاز) تنظیم شده است. و در تجزیه و تحلیل نتایج از نرم‌افزار SPSS استفاده شده است.

جدول ۷. اطلاعات زمینه‌ای دانشجویان پاسخگو بر مبنای جنسیت

درصد مؤنث	درصد مذکر	ملیت
۳۵	۶۵	هند
۳۰	۷۰	پاکستان
۴۰	۶۰	افغانستان
۰	۱۰۰	آذربایجان
۴۶/۷	۵۳/۳	افریقا

۵. یافته‌ها

۱۴۲

با تحلیل پرسشنامه، همه سؤالات به تفکیک مورد بررسی قرار گرفت و برای هر سؤال (متغیر فرعی) ماتریسی ترسیم گردید؛ لیکن از تجمیع و طبقه‌بندی متغیرهای فرعی (سؤالات پرسشنامه) متغیرهای اصلی شامل ارتباطات میان‌متنی، ارتباطات میان‌ذهنی، ارتباطات میان‌شخصی و ارتباطات تعاملی به شرح ذیل توصیف گردید:

جدول ۸. ارتباطات میان‌شخصی

میانگین	ایران	آفریقا	آذربایجان	افغانستان	پاکستان	هند	ارتباطات میان‌شخصی
۶۰/۲۷	۵۶/۰۴	۵۵/۴۲	۵۳/۷۵	۵۶/۰۴	۶۴/۷۹	۷۵/۶۲	هند
۶۴/۷۶	۶۵/۶۲	۵۶/۸۷	۵۸/۷۵	۶۲/۵۰	۷۷/۹۲	۶۷/۵۰	پاکستان
۴۷/۹۵	۵۲/۲۹	۳۸/۷۵	۳۹/۵۸	۷۳/۵۴	۴۱/۲۵	۴۲/۲۹	افغانستان
۶۰/۷۴	۵۸/۸۹	۵۳/۶۱	۸۱/۶۷	۵۴/۷۲	۵۵/۵۶	۶۰	آذربایجان
۶۵/۶۰	۶۰/۵۶	۸۸/۳۳	۶۰	۵۳/۳۳	۶۰/۸۳	۷۰/۵۶	آفریقا
-	-	-	-	-	-	-	ایران
	۵۸/۶۸	۵۸/۵۹	۵۸/۷۵	۶۰/۰۲	۶۰/۰۷	۷۲/۳۳	میانگین (اقبال)

۱. تعداد حجم نمونه بر اساس جدول مورگان و کوکران و روش نمونه‌گیری خوشه‌ای هدفمند بوده است.

جدول ۹. ارتباطات میان‌ذهنی

میانگین (خوش بینی)	ایران	آفریقا	آذربایجان	افغانستان	پاکستان	هند	ارتباطات میان‌ذهنی
۶۳/۸	۶۵	۵۶.۵۶	۵۲.۸۱	۶۳.۱۲	۶۷.۱۹	۷۸.۱۲	هند
۶۶/۷۱	۷۳.۱۲	۵۲.۸۱	۵۹.۶۸	۶۶.۲۵	۷۷.۱۹	۷۱.۲۵	پاکستان
۵۹/۵۳	۶۳.۱۲	۴۸.۴۴	۵۸.۴۴	۷۵.۶۲	۵۴.۶۹	۵۶.۸۷	افغانستان
۶۴/۳۰	۶۵.۸۳	۵۶.۲۵	۸۲.۹۲	۶۰.۴۲	۶۰.۴۲	۶۰	آذربایجان
۶۲/۴۳	۶۲.۵۰	۸۹.۵۸	۵۰.۴۲	۵۲.۵۰	۵۶.۲۵	۶۳.۳۳	آفریقا
							ایران
	۶۵.۹۱	۶۰.۷۲	۶۰.۸۵	۶۳.۵۸	۶۳.۱۴	۶۵.۹۱	میانگین (محبوبیت)

براساس نتایج ارتباطات میان‌شخصی بین افراد (جدول شماره ۸) از یک ملت به مراتب بیشتر از ارتباطات میان‌شخصی با ملیت‌های دیگر است.

همچنین یافته‌ها نشان می‌دهد ارتباطات میان‌شخصی میان ملیت‌ها با خودشان، افریقایی‌ها بیش از ۸۸ درصد و بیشتر از سایرین است بعد از آن، آذربایجانی‌ها با ۸۱/۶۷ بیشترین ارتباطات میان‌شخصی با ملیت خود را دارا هستند و به ترتیب پاکستانی‌ها با ۷۷/۹۲ و سپس هندی‌ها با ۷۵/۶۲ و درنهایت افغانستانی‌ها با ۷۳/۵۴ در رده‌های بعدی قرار دارند.

در مورد ارتباطات میان‌فرهنگی دانشجویان هندی با دیگر ملیت‌ها باید گفت بیشترین ارتباطات میان‌شخصی ایشان با دانشجویان پاکستانی است (۶۴/۷۹) و ایرانی‌ها و افغان‌ها مشترکاً با (۵۶/۰۴) در رده بعدی و افریقایی‌ها و آذربایجانی‌ها در مرتبه آخر قرار دارند. در مورد ارتباطات میان‌شخصی پاکستانی‌ها با دیگر ملیت‌ها، با هندی‌ها بیشترین ارتباط (۶۷/۵) و سپس، ایرانی‌ها افغانستانی‌ها، آذربایجانی‌ها و افریقایی‌ها در رده‌های بعدی قرار می‌گیرند.

در مورد ارتباطات میان‌فرهنگی دانشجویان افغانستانی با دیگر ملیت‌ها بیشترین ارتباط با ایرانی‌ها (۵۲/۲۹) و سپس هندی‌ها، پاکستانی‌ها، آذربایجانی‌ها و افریقایی‌ها در رده‌های بعدی قرار می‌گیرند. شایان ذکر است میانگین ارتباط میان‌شخصی دانشجویان افغان با دیگران از همه ملیت‌ها پایین‌تر است و از کمترین سطح ارتباطات برخوردارند. در مورد ارتباطات میان‌فرهنگی دانشجویان آذری با دیگر ملیت‌ها بیشترین رابطه با هندی‌ها (۶۰ درصد) و سپس ایرانی‌ها و پاکستانی‌ها، افغان‌ها و افریقایی‌ها قرار دارند.

در مورد ارتباطات میان فرهنگی دانشجویان افریقایی با دیگر ملیت ها، بیشترین میزان ارتباط با هندی ها، سپس پاکستانی ها و ایرانی ها و آنگاه با آذربایجانی ها و در نهایت با افغان هاست. لازم به ذکر است که میانگین ارتباط میان شخصی افریقایی ها نسبت به سایر ملیت ها از بیشترین میزان برخوردار است.

همان طور که گفته شد بیشترین ارتباطات میان شخصی از سوی افریقایی ها و کمترین مربوط به افغان هاست. در این میان پاکستان، آذربایجان و هندوستان به ترتیب در رده های دوم تا چهارم قرار می گیرند. ارتباطات میان فرهنگی دانشجویان نشان می دهد فاصله افغان ها نسبت به سایر ملت ها یک فاصله معنادار و قابل توجه است. میزان ارتباطات میان شخصی سایر ملیت ها نزدیک به یکدیگر و حدود ۶۰ درصد است ولی این میزان برای افغانستانی ها زیر ۵۰ درصد می باشد.

به لحاظ میزان توجه و اقبال ارتباطات میان شخصی، هندی ها با فاصله قابل توجهی بیش از ۱۲ درصد نسبت به ملیت پاکستان بیشترین محبوبیت میان شخصی را دارا هستند و افغانستانی ها با فاصله کمتر از یک درصد در رده سوم و آذری ها، ایرانی ها افریقایی ها با فاصله کمتر از نیم درصد در رده های بعدی قرار می گیرند.

نتایج نشان می دهد که ارتباطات میان ذهنی افراد (جدول شماره ۹) در درون یک ملیت به مراتب قوی تر از ارتباطات میان ذهنی افراد از ملت های مختلف است که البته میانگین تصورات قبلی و کنونی افریقائی ها نسبت به هم بالاتر از بقیه ملیت ها (۸۹/۵۸) و به ترتیب آذربایجان، هندوستان، پاکستان و افغانستان در رده های بعدی قرار دارند. داده های ارتباطات میان ذهنی هندی ها با سایر ملیت ها نشان می دهد که هندی ها در مجموع نسبت به پاکستانی ها (۶۷/۱۹) تصور بهتری داشته و دارند و ایرانی ها، افغانستانی ها، افریقایی ها و سپس آذربایجانی ها در رده های بعدی قرار می گیرند. در خصوص ارتباطات میان ذهنی دانشجویان پاکستانی نسبت به سایر ملت ها بایستی گفت که آنها بهترین تصور را نسبت به ایرانی ها (۷۳/۱۲) داشته و دانشجویان هندی، افغانستان، آذربایجان و افریقا به ترتیب در رده های بعدی قرار دارند.

یافته های ارتباطات میان ذهنی دانشجویان افغان با دیگران نشان می دهد که ایرانی ها بیشترین محبوبیت (۶۳/۱۲) را دارا بوده و سپس آذربایجانی ها، هندی ها، پاکستانی ها و در نهایت افریقایی ها در مراتب بعدی قرار می گیرند.

دانشجویان آذری بیشترین ارتباطات میان‌ذهنی را با ایرانی‌ها (۶۵/۸۳) داشته و پاکستانی‌ها و افغانستانی‌ها مشترکاً با (۶۰/۴۲) و سپس هندی‌ها و در پایان آفریقایی‌ها قرار می‌گیرند. در خصوص ارتباطات میان‌ذهنی آفریقایی‌ها با سایرین یافته نمایانگر اینست که هندی‌ها بهترین جایگاه (۶۳/۳۳) را در شبکه تصویری ایشان داشته و با فاصله ناچیزی ایرانی‌ها در مرتبه بعدی قرار دارند و پاکستان، افغانستان، آذربایجان در مکان‌های بعدی هستند. میانگین ارتباطات میان‌ذهنی هریک از ملیت‌ها نسبت به خود و سایرین نشان می‌دهد که پاکستانی‌ها خوش‌بین‌ترین (۶۶/۷۱) و افغانستانی‌ها بدبین‌ترین (۵۹/۵۳) افراد به سایرین هستند و آذری‌ها، هندی‌ها و آفریقایی‌ها در رده‌های دوم تا چهارم قرار می‌گیرند. بیشترین میزان خوش‌بینی یک ملیت نسبت به سایر ملت‌ها را پاکستانی‌ها نسبت به ایرانی‌ها دارند و کمترین خوش‌بینی مربوط به تصور افغانستانی‌ها به آفریقایی‌هاست. میزان محبوبیت دانشجویان نسبت به یکدیگر فاصله چندانی ندارد و همگی بین ۶۰ تا ۶۶ درصد هستند. در این میان محبوبترین افراد مربوط به ایرانی‌ها و دانشجویان هندی با ۶۵/۹۱ است و بعد از آن افغانستان، پاکستان، آذربایجان و آفریقا قرار می‌گیرند. جدول شماره (۱۰) مربوط به میانگین تصور قبلی و بعدی دانشجویان نسبت به یکدیگر را نشان می‌دهد و بایستی میزان تغییر منفی یا مثبت تصویری هریک از دانشجویان نسبت به سایر ملیت‌های مورد تحقیق مورد توجه و تحلیل قرار گیرد.

جدول ۱۰. تصورات بعد از آشنایی افراد با ملیت‌های دیگر

تصور کنونی	هند	پاکستان	افغانستان	آذربایجان	آفریقا	ایران
هند	۷۸.۱۲	۶۵	۵۷.۵۰	۵۳.۱۲	۶۰.۶۲	۶۳.۱۲
پاکستان	۷۲.۵۰	۷۶.۸۷	۶۳.۱۲	۵۸.۷۵	۵۱.۸۷	۷۳.۷۵
افغانستان	۴۸.۱۲	۴۸.۱۲	۷۷.۵۰	۵۴.۳۷	۳۶.۸۷	۶۰
آذربایجان	۵۵	۵۵	۵۲	۸۵.۸۳	۴۶.۶۷	۶۵
آفریقا	۶۰.۸۳	۴۶.۶۷	۴۳.۳۳	۴۲.۵۰	۸۷.۵۰	۵۶.۶۷
ایران						

از مقایسه دو جدول شماره (۹) و (۱۰) (تصور قبلی و تصور کنونی) درمی‌یابیم که تصور کنونی هندی‌ها نسبت به ملیت‌های مورد تحقیق در مقایسه با تصور قبلی بهتر شده است و بیشترین رشد مربوط به تصور نسبت به ایرانی‌هاست.

تصور پاکستانی‌ها نسبت به خودشان و آفریقایی‌ها بدتر شده و نسبت به هندی‌ها، ایرانی‌ها و افغانستانی‌ها بهبود یافته و نسبت به آذربایجانی‌ها تغییری نیافته است. تصور کنونی افغان‌ها نسبت به تمام ملیت‌ها به جز آفریقایی‌ها در مقایسه با تصور قبلی بهتر شده است و بیشترین رشد مربوط به تصور نسبت به ایرانی‌هاست. تصور کنونی آذربایجانی‌ها از خودشان و ایرانی‌ها نسبت به قبل بهبود یافته و تصورشان نسبت به سایر ملیت‌ها در مقایسه با قبل روندی نزولی را نشان می‌دهد. تصور کنونی آفریقایی‌ها نسبت به همه حتی خودشان نسبت به قبل کاهش یافته است که بیشترین کاهش نسبت به پاکستان و کمترین کاهش بعد از خودشان نسبت به ایرانی‌هاست.

جدول ۱۱. ارتباطات تعاملی

ارتباطات تعاملی	هند	پاکستان	افغانستان	آذربایجان	آفریقا	ایران	میانگین (اهل تعامل)
هند	۷۱.۲۵	۵۷.۱۹	۵۴.۶۹	۴۱.۸۷	۳۷.۵۰	۴۶.۵۶	۵۱.۵۱
پاکستان	۵۸.۷۵	۷۰.۳۱	۵۱.۸۷	۴۶.۲۵	۳۶.۲۵	۴۵.۶۲	۵۱.۵۰
افغانستان	۲۱.۸۷	۲۰.۹۴	۶۱.۸۷	۱۴.۶۹	۱۴.۰۶	۳۷.۸۱	۲۶.۸۷
آذربایجان	۵۳.۳۳	۵۳.۳۳	۴۷.۹۲	۷۸.۳۳	۴۲.۹۲	۴۳.۷۵	۵۳.۲۶
آفریقا	۴۹.۱۷	۴۸.۳۳	۴۲.۹۲	۴۰.۸۳	۸۵	۴۴.۵۸	۵۱.۸۰
ایران							
میانگین (مورد تعامل)	۵۰.۸۷	۵۰.۰۲	۵۱.۸۵	۴۴.۳۹	۴۳.۱۴	۴۱.۶۶	

یافته‌ها بیانگر این مطلب مهم است که ارتباطات تعاملی در مقایسه با سایر ارتباطات از میزان کمتری برخوردار است لیکن این نوع ارتباطات نیز به مانند سایر ارتباطات دیگر میان ملیت‌ها با خودشان به میزان بیشتری وجود دارد.

بیشترین ارتباط تعاملی با خودشان میان دانشجویان آفریقایی است (۸۵ درصد) و کمترین آن میان دانشجویان افغانستانی است (۶۱/۸۷) در این بین به ترتیب میزان ارتباطات تعاملی آذربایجانی‌ها (۷۸/۳۳)، هندی‌ها (۷۱/۲۵) و پاکستانی‌ها (۷۰/۳۱) می‌باشد.

ارتباطات تعاملی هندی‌ها با سایر ملیت‌ها در درجه نخست با پاکستانی‌ها (۵۷/۱۹) سپس با افغان‌ها (۵۴/۶۹) و آنگاه ایرانی‌ها، آذربایجانی‌ها و در نهایت آفریقایی‌ها (۳۷/۵۰) می‌باشد.

ارتباطات تعاملی پاکستانی‌ها با سایر ملیت‌ها در درجه نخست با هندی‌ها (۵۱/۸۷) و کمترین آن با افریقایی‌ها (۳۶/۲۵) است و در این میان افغان‌ها، آذری‌ها و ایرانی‌ها در رده‌های دوم تا چهارم هستند.

ارتباطات تعاملی افغان‌ها با سایر ملیت‌ها در درجه نخست با ایرانی‌ها (۲۷/۸۱) و کمترین آن با افریقایی‌ها (۱۴/۰۶) می‌باشد و هند، پاکستان و آذربایجان در رده‌های دوم تا چهارم هستند.

ارتباطات تعاملی آذری‌ها با سایر ملیت‌ها در درجه نخست با هندی‌ها و پاکستانی‌ها (۵۳/۳۳) و کمترین آن با افریقایی‌ها (۴۲/۹۲) می‌باشد و دانشجویان افغان و ایرانی در رده‌های میانی هستند.

ارتباطات تعاملی افریقایی‌ها با سایر ملیت‌ها به ترتیب با هندی‌ها (۴۹/۱۷) پاکستانی‌ها (۴۸/۳۳) ایرانی‌ها (۴۴/۵۸) افغان‌ها (۴۲/۹۲) و در نهایت آذربایجانی‌ها (۴۰/۸۳) می‌باشد.

میانگین ارتباطات تعاملی نشان می‌دهد که آذربایجانی‌ها بیش از سایر ملیت‌ها اهل تعامل هستند (۵۳/۲۶) و بعد از آن افریقایی‌ها (۵۱/۸۰) و در مرتبه بعدی هندی‌ها و پاکستانی‌ها (۵۱/۵۱) و (۵۱/۵۰) و کمترین تعامل مربوط به افغانستانی‌ها (۲۶/۸۷) است. در میان ملیت‌ها افغانستانی‌ها بیشتر از بقیه هدف تعامل قرار گرفتند (۵۱/۸۵) و بعد از آن با فاصله محدودی هندی‌ها و پاکستانی‌ها حدود ۵۰ درصد مورد تعامل هستند و در نهایت آذری‌ها افریقایی‌ها و ایرانی‌ها به ترتیب تقریبی ۴۴، ۴۳ و ۴۱ درصد مورد تعامل دیگر دانشجویان قرار می‌گیرند (جدول شماره ۱۱).

جدول ۱۲. ارتباطات میان‌متنی

میانگین	ایران	آفریقا	آذربایجان	افغانستان	پاکستان	هند	هند
۵۲.۸	۷۱.۵۶	۲۲.۸۱	۲۹.۸۴	۴۴.۳۷	۶۶.۸۷	۷۷.۰۳	هند
۵۲.۴۹	۷۳.۵۹	۲۰.۶۲	۲۳.۴۴	۴۴.۸۴	۸۳.۴۴	۵۹.۰۶	پاکستان
۳۵.۶۷	۶۷.۳۴	۷.۱۹	۲۴.۵۳	۷۸.۲۸	۲۰.۹۴	۱۵.۷۸	افغانستان
۵۱.۲۴	۷۲.۲۹	۲۶.۸۷	۸۸.۷۵	۴۲.۹۲	۳۹.۷۹	۳۶.۸۷	آذربایجان
۴۸.۵۰	۶۲.۵۰	۹۳.۹۶	۲۹.۷۹	۳۱.۸۷	۳۲.۹۲	۴۰	آفریقا
							ایران
	۶۹.۴۵	۳۴.۲۷	۴۱.۲۷	۴۸.۴۵	۴۸.۷۹	۴۵.۷۴	میانگین

یافته‌ها نشان می‌دهد بیشترین ارتباط میان‌متنی میان دانشجویان با فرهنگ خودشان است. در این میان افریقایی‌ها با ۹۳/۹۶ درصد بیشترین میزان را دارا هستند و افغانستانی‌ها با ۷۸/۲۸ کمترین ارتباط میان‌متنی با فرهنگ خود را دارند. و کشورهای آذربایجان، پاکستان و هندوستان در رده‌های دوم تا چهارم قرار دارند.

در خصوص ارتباطات میان‌متنی هندی‌ها با سایر ملیت‌ها، ایران با ۷۱/۵۶ درصد در رتبه اول و به ترتیب پاکستان (۶۶/۷۸) افغانستان (۴۴/۳۷) آذربایجان (۲۹/۸۴) در رده‌های بعدی قرار دارند و کمترین میزان ارتباط میان‌فرهنگی به افریقا با ۲۲/۸۱ درصد تعلق دارد.

در خصوص ارتباطات میان‌متنی پاکستانی‌ها با سایر ملیت‌ها، ایران با ۷۳/۵۹ درصد دارای بالاترین سطح ارتباطی است و سپس هندوستان با ۵۹/۰۶ درصد و به ترتیب افغانستان (۴۴/۸۴)، آذربایجان (۳۳/۴۴) و افریقا (۲۰/۶۲) در رده‌های بعدی هستند.

در خصوص ارتباطات میان‌متنی افغان‌ها با سایر ملیت‌ها، ایران با بیش از ۶۷ درصد با فاصله زیادی در رده اول هستند و بعد از آن، کشورهای آذربایجان، پاکستان، هند و افریقا به ترتیب با کمتر از ۳۰ درصد در رده‌های بعدی قرار دارند. میزان ارتباطات میان‌متنی افغان‌ها نسبت به سایر ملیت‌ها از شدت کمتری برخوردار است.

در خصوص ارتباطات میان‌متنی افغان‌ها با سایر ملیت‌ها، ایران با ۷۲/۲۹ درصد در رده اول و کشورهای افغانستان، پاکستان، هندوستان و افریقا با کمتر از ۵۰ درصد در رده‌های بعدی قرار می‌گیرند.

در خصوص ارتباطات میان‌متنی افریقایی‌ها با سایر ملیت‌ها، ایران با ۶۲/۵۰ دارای بیشترین رابطه میان‌متنی هستند هندی‌ها با ۴۰ درصد و پاکستان، افغانستان و آذربایجان در رده‌های بعدی قرار دارند.

به لحاظ میزان میانگین ارتباطات میان‌متنی دانشجویان هندی با ۵۲/۸ درصد بیشترین سطح ارتباطات را با افراد خود و دیگر ملیت‌ها دارا هستند و بعد از آن پاکستان با فاصله بسیار ناچیزی دوم و آذربایجانی‌ها و سپس افریقایی‌ها و در نهایت افغانستانی‌ها هستند.

دانشجویان خارجی بیشترین ارتباطات میان‌متنی را با میانگین ۶۹/۴۵ درصد با ایرانی دارند و بعد از آن با پاکستانی‌ها با ۴۸/۷۹ و با افغان‌ها با ۴۸/۴۵ و با هندی‌ها با ۴۵/۷۴ و با

آذربایجانی‌ها با ۴۱/۲۷ و درنهایت با افریقایی‌ها با ۳۴/۲۷ که کمترین حد ارتباطات میان‌متنی است (جدول شماره ۱۲).

جدول ۱۳. تحلیل برهمکنش ابعاد چهارگانه ارتباط میان‌فرهنگی ملیت‌ها:

جدول شماره ۱۳: برهمکنش ابعاد چهارگانه ارتباط میان‌فرهنگی ملیت‌های مورد تحقیق		برهمکنش ابعاد
مقادیر	آماره‌ها	
۰/۴۰۴	مقدار ضریب همبستگی پیرسون	برهمکنش ارتباط میان‌شخصی و میان‌ذهنی
۰/۰۰۰	سطح معناداری	
۰/۵۷۵	مقدار ضریب همبستگی پیرسون	برهمکنش ارتباط میان‌شخصی و میان‌متنی
۰/۰۰۰	سطح معناداری	
۰/۳۸۶	مقدار ضریب همبستگی پیرسون	برهمکنش ارتباط میان‌شخصی و تعاملی
۰/۰۰۰	سطح معناداری	
۰/۵۲۷	مقدار ضریب همبستگی پیرسون	برهمکنش ارتباط میان‌ذهنی و تعاملی
۰/۰۰۰	سطح معناداری	
۰/۳۲۴	مقدار ضریب همبستگی پیرسون	برهمکنش ارتباط میان‌ذهنی و میان‌متنی
۰/۰۰۰	سطح معناداری	
۰/۵۲۷	مقدار ضریب همبستگی پیرسون	برهمکنش ارتباط میان‌متنی و تعاملی
۰/۰۰۰	سطح معناداری	

بین ابعاد مختلف ارتباط همبستگی و برهمکنشی برقرار است که با آزمون همبستگی پیرسون به آن پرداخته شده است:

اول. بین ارتباطات میان‌شخصی و ارتباطات میان‌ذهنی رابطه معناداری وجود دارد.

نتایج حاصل از آزمون ضریب همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که شدت رابطه دو متغیر ارتباطات میان‌شخصی و ارتباطات میان‌ذهنی ۰/۴۰۴ و جهت رابطه نیز مثبت است و با توجه به سطح معناداری آزمون که کمتر از ۰/۰۱ (sig=0.000) است می‌توان گفت که بین ارتباطات میان‌شخصی و ارتباطات میان‌ذهنی رابطه معناداری وجود دارد.

دوم. بین ارتباطات میان‌شخصی و ارتباطات تعاملی رابطه معناداری وجود دارد.

بر اساس نتایج به دست آمده شدت رابطه بین دو متغیر ارتباطات میان‌شخصی و ارتباطات تعاملی ۰/۵۷۵ و جهت رابطه نیز مثبت است و با توجه به سطح معناداری آزمون که کمتر از ۰/۰۱ (sig=0.000) است می‌توان گفت که وجود رابطه معنادار بین دو متغیر ارتباطات میان‌شخصی و ارتباطات تعاملی تأیید می‌شود.

سوم. بین ارتباطات میان‌شخصی و ارتباطات میان‌متنی رابطه معناداری وجود دارد. نتایج حاصله از آزمون ضریب همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که شدت رابطه بین دو متغیر ارتباطات میان‌شخصی و ارتباطات میان‌متنی $0/386$ است و جهت رابطه بین دو متغیر نیز مثبت است و با توجه به اینکه سطح معناداری آزمون کمتر از $0/01$ ($sig=0.000$) است بنابراین می‌توان گفت که بین دو متغیر فوق‌الذکر رابطه معناداری وجود دارد.

چهارم. بین ارتباطات میان‌ذهنی و ارتباطات تعاملی رابطه معناداری وجود دارد. نتایج حاصل از آزمون ضریب همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که شدت رابطه بین دو متغیر ارتباطات میان‌ذهنی و ارتباطات تعاملی $0/527$ و جهت رابطه بین این دو متغیر نیز مثبت است و با توجه به اینکه سطح معناداری در آزمون این فرضیه کمتر از $0/01$ ($sig=0.000$) است بنابراین می‌توان گفت که وجود رابطه معنادار بین این دو متغیر تأیید می‌شود.

پنجم. بین ارتباطات میان‌ذهنی و ارتباطات میان‌متنی رابطه معناداری وجود دارد. بر اساس نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون شدت رابطه بین دو متغیر ارتباطات میان‌ذهنی و ارتباطات میان‌متنی $0/324$ است و جهت رابطه بین این دو نیز مثبت است و با توجه به اینکه سطح معناداری آزمون ضریب همبستگی پیرسون کمتر از $0/01$ ($sig=0.000$) است بنابراین می‌توان گفت که بین دو متغیر ارتباطات میان‌متنی و ارتباطات میان‌ذهنی رابطه معناداری وجود دارد.

ششم: بین ارتباطات تعاملی و ارتباطات میان‌متنی رابطه معناداری وجود دارد. بر اساس نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون شدت رابطه بین دو متغیر ارتباطات تعاملی و ارتباطات میان‌متنی $0/527$ و جهت رابطه بین این دو متغیر نیز مثبت است و با توجه به اینکه سطح معناداری در آزمون این فرضیه نیز کمتر از $0/01$ ($sig=0.000$) است بنابراین می‌توان گفت که وجود رابطه معنادار بین دو متغیر ارتباطات تعاملی و ارتباطات میان‌متنی تأیید می‌شود.

۶. نتیجه گیری

ارتباطات میان فرهنگی در چهار حوزه اساسی شامل ارتباطات میان شخصی، ارتباطات میان متنی، ارتباطات میان ذهنی و ارتباطات تعاملی مورد بررسی قرار گرفت و یافته‌ها نشان داد که ارتباط معناداری میان هر چهار حوزه وجود دارد (جدول شماره ۱۳).

دانشجویان کسورهایی که دارای سطح ارتباطات میان متنی و میان ذهنی کمتری هستند از سطح ارتباطات میان شخصی و تعاملی کمتری نیز برخوردارند و برعکس دانشجویانی که دارای ارتباطات میان متنی و میان ذهنی قوی تری هستند در ارتباطات میان شخصی و تعاملی توفیق بیشتری دارند.

جدول ۱۴. ابعاد چهارگانه ارتباطات میان فرهنگی

ارتباطات میان فرهنگی (عامل)	ارتباطات میان متنی با سایر ملل	ارتباطات تعاملی با سایر ملل	ارتباطات میان ذهنی با سایر ملل	ارتباطات میان شخصی با سایر ملل	ارتباطات میان فرهنگی
۵۳.۲	۴۷.۰۹	۴۷.۵۶	۶۰.۹۴	۵۷.۲۱	هند
۵۵.۲۳	۴۶.۳۱	۴۷.۷۵	۶۴.۶۲	۶۲.۲۵	پاکستان
۳۶.۵۴	۲۷.۱۶	۱۹.۸۷	۵۶.۳۱	۴۲.۸۳	افغانستان
۵۲.۲۸	۴۳.۷۵	۴۸.۲۵	۶۰.۵۸	۵۶.۵۶	آذربایجان
۵۰.۶۶	۳۹.۴۲	۴۵.۱۷	۵۷	۶۱.۰۶	آفریقا
۴۹.۵۸	۴۰.۷۶	۴۱.۷۲	۵۹.۸۹	۵۵.۹۸	میانگین

بیشترین میزان ارتباطات میان شخصی متعلق به پاکستان، سپس به ترتیب آفریقا، هندوستان، آذربایجان و افغانستان می باشد.

پاکستان در ارتباطات میان ذهنی نیز پیشتر است. بعد از آن، هندوستان، آذربایجان، آفریقا و در نهایت افغانستان قرار می گیرند.

در ارتباطات تعاملی آذربایجان بهترین وضعیت را دارد و سپس پاکستان و هندوستان با فاصله بسیار ناچیز دوم و سوم و در نهایت آفریقا و افغانستان در رده های بعدی قرار می گیرند.

در ارتباطات میان متنی هندی ها وضع بهتری دارند و پاکستان، آذربایجان، آفریقا و افغانستان در رده های بعدی هستند.

در مجموع بیشترین سطح ارتباطات میان فرهنگی که از میانگین چهار متغیر اصلی منتج شده است مربوط به دانشجویان پاکستانی با ۵۵/۲۳ درصد است و دانشجویان هندی با

۵۳/۲ و دانشجویان اذربایجانی با ۵۲/۲۸ در رده‌های بعدی هستند و در نهایت افریقایی‌ها با ۵۰/۶۶ در رده چهارم و دانشجویان افغانستانی با ۳۶/۵۴ درصد در آخرین رده قرار دارند و کمترین میزان سطح ارتباطات میان‌فرهنگی را دارا هستند (جدول شماره ۱۴).

۷. پیشنهادها

با توجه به اینکه سطح ارتباطات میان‌فرهنگی دانشجویان با یکدیگر متوسط و یا کمتر از حد متوسط است و این امر می‌تواند برای مؤسسه‌ای که با هدف گسترش ارتباطات فرهنگی و اسلامی در فضای بین‌الملل و رویکردی جهانی تأسیس شده و ادامه فعالیت می‌نماید هشدار جدی باشد بنابراین، ضروری است که نسبت به تدوین مکانیزمی فرهنگی برای گسترش سطح ارتباطات و تقویت و تحکیم آن گام‌های جدی و اساسی بردارد.

با توجه به رابطه معنادار میان متغیرهای چهارگانه بایستی تمهیداتی در جهت ارتقای همه سطوح ارتباطی اتخاذ گردد. بنابراین، از آن جهت که بسیاری از رفتارها متأثر از ذهن و اندیشه است، بایستی در مهندسی ارتباطات میان‌فرهنگی سطح ارتباطات میان‌ذهنی در درجه اول و ارتباطات میان‌متنی در مرتبه بعد تدبیر شود تا زمینه توسعه ارتباطات میان‌شخصی و تعاملی هموار گردد. تدبیر سازوکار هدفمند و منطقی برای گسترش ارتباطات میان‌شخصی دانشجویان با یکدیگر منجر به تقویت سطح ارتباطات میان‌ذهنی می‌شود که خود مهمترین بستر تسهیل‌کننده شکل‌گیری ارتباطات میان‌فرهنگی است. از سویی دیگر، تقویت هر یک از ابعاد چهارگانه ارتباط میان‌فرهنگی میان ملیت‌های مختلف منجر به تقویت ابعاد دیگر می‌شود و برهمکنش آنها ارتباطی فزاینده را خلق و تحکیم می‌بخشد. ایجاد یک تصور مثبت با بهره‌گیری از رسانه‌های نوین در میان ملیت‌های مختلف، معرفی زبان و مفاخر ملت‌ها و عنایت به سنت و میراث مکتوب ادبی در تعمیق و توسعه ارتباط میان‌فرهنگی می‌تواند نقش برجسته‌ای داشته باشد.

با توجه به اینکه ایران ظرفیت آموزشی خوبی برای جذب گردشگران علمی دارد باید این ظرفیت با یک برنامه بلندمدت در خدمت تعمیق و توسعه ارتباطات میان‌فرهنگی قرار گیرد. سیاست‌ها و برنامه‌های آموزشی در مراکز دانشگاهی از جمله دانشگاه المصطفی، که

پذیرای دانشجویان خارجی هستند، باید به گونه‌ای باشد که زمینه اصلاح تصورات قالبی و قوم‌مدارانه فراهم و تفکرات تعامل‌گرایانه جایگزین شود. همچنین، تلاش شود نسبت به زبان‌های کشورهای دیگر آشنایی بیشتر حاصل شود و بسترهایی برای مرادده اقتصادی و ارتباط خانوادگی فراهم شده تا تعامل و ارتباط ایشان توسعه یابد و با طراحی برنامه‌هایی که به گفت‌وگوها و تعامل بیشتر می‌انجامد به توسعه آن کمک نمود.

مطالعات پیشین نشان داده است که ارتباطات بین فرهنگی نه تنها بر میهمانان یک فرهنگ بلکه بر جامعه میزبان نیز اثر می‌گذارد. تحقیقات نشان داده است که میان دیدگاه‌های دینی افراد و میل آنان به مهاجرت رابطه معناداری وجود دارد (صرفی و همکاران، ۲۰۲۳). بنابراین، بسترهایی مانند دانشگاه المصطفی که در آنها تعاملات اعتقادی و دینی مبنای جدی‌تری دارند می‌توانند در این زمینه قابل توجه‌تر باشد. این امر اهمیت مطالعه حاضر و ادامه مسیر آن را در مطالعات آینده نشان می‌دهد.

منابع

- استرایکر، شلدون؛ الویت، ارونسون؛ و گاردنر، لیندزی (۱۳۷۶). مبانی روان‌شناسی اجتماعی (مترجم: جواد ظهوریان). مشهد: بنیاد پژوهش‌های آستان قدس رضوی.
- بشیر، حسن؛ و بذرافشان، محمدرضا (۱۳۹۹). مدیریت اضطراب/ عدم قطعیت در ارتباطات میان‌فرهنگی با اهل سنت، مطالعه روایی. راهبرد اجتماعی فرهنگی، ۳۶، ۳۵-۷۰.
- بشیر، حسن؛ و شعاعی شهرضا، محمدحسین (۱۳۹۷). ارتباطات میان‌فرهنگی و گفت‌وگوی بین ادیان: مطالعه موردی سه مؤسسه در انگلستان. نشریه دین و ارتباطات، ۵۳، ۱۹۳-۲۳۴.
- پاشا، غلامرضا؛ و آتش‌پور، سیدحمید؛ و میس جنتیان، سمیرا (۱۳۸۵). روان‌شناسی تعاملات بین فردی. اهواز: انتشارات جندی‌شاپور.
- حاجیانی، ابراهیم؛ و اخلاقی، آزیتا (۱۳۹۱). کیفیت روابط میان‌فرهنگی در جامعه ایران و عوامل مؤثر بر آن. فصلنامه مطالعات فرهنگی و ارتباطات، ۲۸، ۶۷-۹۰.
- دانشگاه جامعه‌المصطفی العالمیه (۱۳۸۷). اساسنامه. برگرفته از <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/135710>
- ساروخانی، باقر (۱۳۸۰). جامعه‌شناسی ارتباطات. تهران: نشر اطلاعات.
- شاکد، شانول (۱۳۸۱). از ایران زرتشتی تا اسلام؛ مطالعاتی درباره تاریخ دین و تماس‌های میان‌فرهنگی (ترجمه مرتضی ثاقب‌فر). تهران: نشر ققنوس.
- شالچیان، طاهره (۱۳۸۲). آثار میان‌فرهنگی و نقش گردشگری در ایجاد وفاق بین ادیان اسلام و مسیحیت. فصلنامه مدیریت گردشگری، ۱(۳)، ۳۷-۱۷.
- شاه قاسمی، احسان؛ و مؤمنی، علی (۱۴۰۲). مطالعه انگاره‌های بین فرهنگی دانشجویان روسی جامعه‌المصطفی العالمیه از مردم ایران. فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات، ۷۱، ۲۳-۴۹. doi: 10.22034/jcsc.2021.538138.2450
- ظاهرپور، فیروزه؛ زمانی، رضا؛ و محسنی، نیک‌چهره (۱۳۸۴). مطالعه مقایسه‌ای پایه‌های فردی، شناختی و انگیزشی پیشداوری نسبت به مهاجران افغان. پژوهش‌های روانشناختی، ۳ و ۴، ۲۹-۹.
- فکوهی، ناصر؛ رکوعی، فاطمه (۱۳۸۷). بررسی آموزش و اوقات فراغت خانواده‌های مهاجر افغانی حاشیه‌نشین با مطالعه موردی شهرک راه آهن تهران. برگرفته از وب‌سایت انسان‌شناسی فرهنگی.
- کوهن، ریموند (۱۳۷۹). گفت‌وگوی فرهنگ‌ها: ارتباط‌های بین‌المللی در دنیای وابسته (ترجمه محمدعلی محمدی). تهران: انتشارات به نشر.

گودیکانست، ویلیام ب. (۱۳۸۳). پیوند تفاوت‌ها: راهنمای ارتباط کارآمد بین گروه (ترجمه علی کریمی و مسعود هاشمی). تهران: مؤسسه مطالعات ملی.

گودیکانست، ویلیام ب. (۱۳۹۶). نظریه‌پردازی درباره ارتباط میان‌فرهنگی (ترجمه حسن بشیر و همکاران). تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق.

گیدنز، آنتونی (۱۳۷۷). پیامدهای مدرنیت (ترجمه محسن ثلاثی). تهران: نشر مرکز.

لیتل‌جان، استیون (۱۳۸۴). نظریه‌های ارتباطات (ترجمه مرتضی نوربخش، اکبر میرحسینی و علی قاسم‌نژاد جامعی). تهران: انتشارات جنگل.

مولایی، حمیده (۱۳۹۷). عوامل مؤثر بر انطباق بین‌فرهنگی دانشجویان خارجی در ایران؛ مطالعه موردی دانشجویان خارجی دانشگاه تهران. فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، ۱۱(۳)، ۱۳۱-۱۵۹. doi: 10.22631/jicr.2018.1992.2556

هزارجریبی، جعفر؛ و نجفی، ملک‌محمد (۱۳۸۹). اعتماد اجتماعی و توسعه گردشگری. فصلنامه مطالعات و پژوهش‌های منطقه‌ای و شهری، ۲(۷)، ۵۳-۷۰.

Aeini, B., Zohouri, M. & Mousavi, M. (2023). Iranians and Privacy Preservation on Social Media: A Systematic Review. *Positif*, 23(10), 88-100.

Altman, I., & Taylor, D. A. (1973). *Social penetration: The development of interpersonal relationships*. Holt, Rinehart & Winston.

Berger, C. R., & Calabrese, R. J. (1975). some explorations in initial intraction and beyond Toward a developmental theory of interpersonal communication. *Human Commanication Research*, 1(2), 99-112. doi: 10.1111/j.1468-2958.1975.tb00258.x

Guillen, N.V. (2006). Undrestanding social distance in intercultural communication.

Littlejohn, S. (2002). *Theories of human communication*. Stamford: Clark Baxter.

Sarfi, M., Sarfi, T., Aris, S., Zohouri, M., & Aeini, B. (2023). Religion and Migration: An Iranian Survey. *Migration Letters*, 20(S4), 470-480.

West, R., & Turner, L. H. (2010). *Introducing communication theory: analysis and application*. New York: McGraw-Hill.

